

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PEDRO CRUZ VILLALÓN
της 19ης Δεκεμβρίου 2012¹

Υπόθεση C-478/11 P Laurent Gbagbo κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπόθεση C-479/11 P Katinan Justin Koné κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπόθεση C-480/11 P

Akissi Danièle Boni-Claverie κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπόθεση C-481/11 P Alcide Djédjé κατά

Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης Υπόθεση C-482/11 P

Affi Pascal N'Guessan

κατά

Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

«Αίτηση αναιρέσεως — Συγκεκριμένα περιοριστικά μέτρα κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων εν όψει της καταστάσεως στην Ακτή του Ελεφαντοστού — Δέσμευση κεφαλαίων — Είσοδος στο έδαφος της Ένωσης — Απουσία προσωπικής κοινοποίησης των εν λόγω μέτρων — Πρόσβαση σε δικαστήριο — Προθεσμία — Άρθρα 111 και 113 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου — Άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

1. Στο πλαίσιο πέντε αιτήσεων αναιρέσεως κατά διατάξεων του Γενικού Δικαστηρίου με τις οποίες απορρίφθηκαν οι προσφυγές των θιγομένων κατά ορισμένων μέτρων που θέσπισε το Συμβούλιο στο πλαίσιο διαδικασίας για την αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφάλειας στην Ακτή του Ελεφαντοστού, υπό την αιγίδα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, παρέχεται στο Δικαστήριο η ευκαιρία να εμπλουτίσει τη νομολογία του σχετικά με το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, το οποίο εξασφαλίζει η Ένωση έναντι των πράξεων των οργάνων της που επιβάλλουν τέτοιου είδους μέτρα.

2. Αντιθέτως προς τις υποθέσεις που κρίθηκαν με τις αποφάσεις της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής², και της 16ης Νοεμβρίου 2011, Bank Melli Irán κατά Συμβουλίου³, στις υπό κρίση υποθέσεις ζητείται από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της νομιμότητας, όχι των αποφάσεων με τις οποίες ελήφθησαν περιοριστικά μέτρα κατά των αιτούντων, αλλά των αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου με τις οποίες απορρίφθηκαν οι προσφυγές τους κατά των μέτρων αυτών.

3. Σπεύδω να εκφράσω την άποψή μου ότι, υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως, έπρεπε να δοθεί στους προσφεύγοντες ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου η ευκαιρία να αναπτύξουν τα επιχειρήματά τους κατ' αντιμωλίαν, όσον αφορά τόσο τον χρόνο κατά τον οποίον έλαβαν πραγματική γνώση των μέτρων που τους έθιγαν όσο και ενδεχόμενες περιστάσεις ανωτέρας βίας, σύμφωνα πάντοτε με το άρθρο 113 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, και ότι πρέπει, ως εκ τούτου, να γίνει δεκτός ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως που προβάλλεται με τις κρινόμενες αιτήσεις. Με

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

2 — Υποθέσεις C-402/05 P και C-415/05 P (Συλλογή 2008, σ. I-6351).

3 — Υποθέσεις C-548/09 P, Συλλογή 2011, σ. I-11381.

άλλα λόγια, κατά τη γνώμη μου και υπό τις δεδομένες περιστάσεις, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο απορρίπτοντας αμέσως ως «προδήλως» εκπρόθεσμες, τις εν λόγω προσφυγές και λαμβάνοντας υπόψη μόνο τα αντίστοιχα εισαγωγικά δικόγραφα, σύμφωνα με το άρθρο 111 του Κανονισμού αυτού.

I – Ιστορικό της διαφοράς και κανονιστικό πλαίσιο

4. Με την απόφαση 1572 (2004) της 15ης Νοεμβρίου 2004, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (στο εξής: Συμβούλιο Ασφαλείας), ενεργώντας δυνάμει του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και κρίνοντας πως η κατάσταση στο εσωτερικό της Ακτής του Ελεφαντοστού έθετε σε κίνδυνο την ειρήνη και την ασφάλεια στην περιοχή, αποφάσισε να επιβάλει ορισμένα περιοριστικά μέτρα (απαγόρευση μετακινήσεων και δέσμευση κεφαλαίων, περιουσιακών στοιχείων και οικονομικών πόρων) κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων τα οποία αποφασίστηκαν από επιτροπή που συγκροτήθηκε προς τον σκοπό αυτόν με την ίδια απόφαση (στο εξής: επιτροπή κυρώσεων).

5. Από τις 13 Δεκεμβρίου 2004 και εντεύθεν, η Ένωση έλαβε μια σειρά από αποφάσεις με σκοπό την εφαρμογή της ως άνω αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας⁴.

6. Μετά την αναγνώριση από τα Ηνωμένα Έθνη της εκλογής του Alassane Ouattara στη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας της Ακτής του Ελεφαντοστού, κατόπιν εκλογών που διεξήχθησαν στη χώρα από τις 31 Οκτωβρίου έως τις 28 Νοεμβρίου 2010, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε, στις 17 Δεκεμβρίου 2010, όλους τους υπεύθυνους πολίτες και στρατιωτικούς της χώρας να θέσουν εαυτούς στην υπηρεσία του Προέδρου Ouattara, επιβεβαιώνοντας την αποφασιστικότητα της Ένωσης να επιβάλει κυρώσεις σε όσους παρεμποδίζουν τον σεβασμό της λαϊκής βουλήσεως.

7. Στις 22 Δεκεμβρίου 2010, έχοντας ως σκοπό να επιβάλει περιοριστικά μέτρα σε συγκεκριμένα πρόσωπα τα οποία, μολοντί δεν είχαν ακόμη προσδιοριστεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας ή από την επιτροπή κυρώσεων, παρεμποδίζουν τις διαδικασίες ειρηνεύσεως και εθνικής συμφιλίωσης στην Ακτή του Ελεφαντοστού και, ιδίως, απειλούσαν την ομαλή έκβαση της εκλογικής διαδικασίας, το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση 2010/801/ΚΕΠΠΑ⁵, με την οποία, κατά το μέρος που ενδιαφέρει στην κρινόμενη υπόθεση, περιελήφθησαν στον κατάλογο των προσώπων καθ' ων τα περιοριστικά μέτρα τα ονόματα δύο από τους νυν αναιρεσιόντες.

8. Ειδικότερα, η απόφαση 2010/801 τροποποίησε τη διατύπωση του άρθρου 4, παράγραφος 1, της αποφάσεως 2010/656, δυνάμει του οποίου:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εμποδίζουν την είσοδο στο έδαφός τους ή τη διαμέσου του εδάφους τους διέλευση:

α) των απαριθμωμένων στο Παράρτημα I προσώπων τα οποία η επιτροπή κυρώσεων έχει [κατονομάσει] [...]·

4 — Με την κοινή θέση 2004/852/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά της Ακτής του Ελεφαντοστού (ΕΕ L 368, σ. 50), το Συμβούλιο αποφάσισε την εφαρμογή των μέτρων που είχαν ληφθεί με την απόφαση 1572 (2004) του Συμβουλίου Ασφαλείας, μεταξύ των οποίων και η δέσμευση κεφαλαίων και οικονομικών πόρων των προσώπων τα οποία, σύμφωνα με την αρμόδια επιτροπή κυρώσεων των Ηνωμένων Εθνών, συνιστούν απειλή για την ειρηνευτική διαδικασία και τη διαδικασία εθνικής συμφιλίωσης στην Ακτή του Ελεφαντοστού. Για την εφαρμογή των μέτρων που περιγράφονται στην κοινή θέση 2004/852, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΚ) 560/2005 του Συμβουλίου, της 12ης Απριλίου 2005, για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων ενόψει της κατάστασης στην Ακτή του Ελεφαντοστού (ΕΕ L 95, σ. 1). Η ισχύς της κοινής θέσεως 2004/852 παρατάθηκε και το περιεχόμενό της τροποποιήθηκε, για τελευταία φορά, με την κοινή θέση 2008/873/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 18ης Νοεμβρίου 2008, για την παράταση των περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής του Ελεφαντοστού (ΕΕ L 308, σ. 52), στη συνέχεια δε καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την απόφαση 2010/656/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 2010, σχετικά με την ανανέωση των περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής του Ελεφαντοστού (ΕΕ L 285, σ. 28).

5 — Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, για την τροποποίηση της απόφασης 2010/656/ΚΕΠΠΑ σχετικά με την ανανέωση των περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής Ελεφαντοστού (ΕΕ L 341, σ. 45).

β) των απαριθμωμένων στο Παράρτημα II προσώπων τα οποία δεν απαριθμούνται στο Παράρτημα I και τα οποία παρεμποδίζουν τις διαδικασίες ειρήνευσης και εθνικής συμφιλίωσης και ιδίως απειλούν την επιτυχία της εκλογικής διαδικασίας.»

9. Μεταξύ των ονομάτων που περιέλαβε η απόφαση 2010/801 στον κατάλογο του παραρτήματος II της αποφάσεως 2010/656 αναφέρονται και τα ακόλουθα, με τις αναφερόμενες διευκρινίσεις:

«1. D. Pascal Affi N'Guessan. Ημερ. γεννήσεως: 1 Ιανουαρίου 1953, στη Bouadikro [...] Γενικός Γραμματέας του Λαϊκού Μετώπου της Ακτής του Ελεφαντοστού (FPI), πρώην πρωθυπουργός. Ριζοσπαστικές τοποθετήσεις και ενεργός παραπληροφόρηση. Προτροπή σε βία.

[...]

13. D. Laurent Gbagbo. Ημερ. γεννήσεως: 31 Μαΐου 1945, στη Gagnoa. Φερόμενος [ως] Πρόεδρος της Δημοκρατίας.»

10. Με την απόφαση 2011/17/ΚΕΠΠΑ⁶ και λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας της καταστάσεως στην Ακτή του Ελεφαντοστού, η απόφαση 2010/656 μεταρρυθμίστηκε εκ νέου, με σκοπό να προστεθούν νέα ονόματα στον κατάλογο του παραρτήματος II της αποφάσεως 2010/656. Σε ό,τι αφορά την παρούσα δίκη, περιελήφθησαν τότε τα εξής ονόματα:

«17. Danièle Boni Claverie (με υπηκοότητα Γαλλίας και Ακτής του Ελεφαντοστού). Φερόμενη [ως] Υπουργός για τις γυναίκες, την οικογένεια και το παιδί. Συμμετοχή στην παράνομη κυβέρνηση του κ. Laurent Gbagbo.

[...]

27. Koné Katina Justin. Φερόμενος [ως] Υπουργός αρμόδιος για τον προϋπολογισμό. Συμμετοχή στην παράνομη κυβέρνηση του κ. Laurent Gbagbo.»

11. Στις 14 Ιανουαρίου 2011 η απόφαση 2010/656 μεταρρυθμίστηκε και πάλι από την απόφαση 2011/18/ΚΕΠΠΑ⁷, η οποία επέβαλε επιπλέον περιοριστικά μέτρα, ιδίως δέσμευση κεφαλαίων, στα πρόσωπα που απαριθμούνταν στον κατάλογο του παραρτήματος II, ο οποίος επίσης τροποποιήθηκε. Δυνάμει της αποφάσεως αυτής, το άρθρο 5, παράγραφοι 1 και 2, της αποφάσεως 2010/656 διατυπώθηκε εκ νέου ως εξής:

«1. Δεσμεύονται όλα τα κεφάλαια και οι οικονομικοί πόροι που ανήκουν ή ελέγχονται, άμεσα ή έμμεσα, από:

α) τα πρόσωπα που αναφέρονται στο Παράρτημα I που έχει ορίσει η επιτροπή κυρώσεων κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', ή ευρίσκονται στην κατοχή οντοτήτων που ανήκουν ή ελέγχονται, άμεσα ή έμμεσα, από αυτά ή από πρόσωπα τα οποία ενεργούν εξ ονόματός τους ή υπό την εποπτεία τους, όπως έχει ορίσει η επιτροπή κυρώσεων,

β) τα απαριθμούμενα στο Παράρτημα II πρόσωπα ή οντότητες που δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο του Παραρτήματος I και τα οποία παρεμποδίζουν τις διαδικασίες ειρήνευσης και εθνικής συμφιλίωσης και ιδίως απειλούν την επιτυχία της εκλογικής διαδικασίας ή ευρίσκονται στην κατοχή οντοτήτων που ανήκουν ή ελέγχονται, άμεσα ή έμμεσα, από αυτά ή από πρόσωπα τα οποία ενεργούν εξ ονόματός τους ή υπό την εποπτεία τους.

6 — Απόφαση του Συμβουλίου, της 11ης Ιανουαρίου 2011, για την τροποποίηση της απόφασης 2010/656/ΚΕΠΠΑ σχετικά με την ανανέωση των περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής Ελεφαντοστού (ΕΕ L 11, σ. 31).

7 — Απόφαση του Συμβουλίου, της 14ης Ιανουαρίου 2011, για την τροποποίηση της απόφασης 2010/656/ΚΕΠΠΑ σχετικά με την ανανέωση των περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής Ελεφαντοστού (ΕΕ L 11, σ. 36).

2. Κανένα κεφάλαιο, χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο ή οικονομικός πόρος δεν τίθεται, είτε άμεσα είτε έμμεσα, στη διάθεση των προσώπων ή των οντοτήτων που αναφέρονται στην παράγραφο 1, ούτε και διατίθεται προς όφελος αυτών.»

12. Κατά την ίδια ημερομηνία της 14ης Ιανουαρίου 2011, και με σκοπό την εξασφάλιση συνοχής στη διαδικασία τροποποίησης και αναθεώρησης των παραρτημάτων I και II της απόφασης 2010/656, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΕ) 25/2011⁸, μεταβάλλοντας τη διατύπωση του άρθρου 2 του κανονισμού 560/2005 ως εξής:

«1. Δεσμεύονται όλα τα κεφάλαια και οικονομικοί πόροι που ανήκουν στην κυριότητα ή κατοχή ή τελούν υπό τον έλεγχο των φυσικών ή νομικών προσώπων, οντοτήτων ή οργανισμών που απαριθμούνται στο Παράρτημα I ή στο Παράρτημα ΙΑ.

2. Απαγορεύεται η διάθεση, άμεσα ή έμμεσα, κεφαλαίων ή οικονομικών πόρων στα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, οντότητες ή οργανισμούς που απαριθμούνται στο Παράρτημα I ή στο Παράρτημα ΙΑ ή προς όφελος αυτών.

3. Απαγορεύεται η εν γνώσει και εκ προθέσεως συμμετοχή σε δραστηριότητες που έχουν, άμεσα ή έμμεσα, ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την καταστρατήγηση των μέτρων που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2.

4. Το Παράρτημα I περιλαμβάνει τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, οντότητες και οργανισμούς που αναφέρονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α), της απόφασης 2010/656/ΚΕΠΠΑ, όπως τροποποιήθηκε.

5. Το Παράρτημα ΙΑ περιλαμβάνει τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, οντότητες και οργανισμούς που αναφέρονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β), της απόφασης 2010/656/ΚΕΠΠΑ, όπως τροποποιήθηκε.»

13. Τα ονόματα των P. A. N'Guessan, L. Gbagbo και K. J. Koné και της D. Boni Claverie διατηρήθηκαν στον κατάλογο του παραρτήματος II της απόφασης 2010/656 και περιελήφθησαν και στον κατάλογο του παραρτήματος I Α του κανονισμού 560/2005.

14. Στις 30 Μαρτίου 2011 το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε την απόφαση 1975 (2011) στο παράρτημα I της οποίας απαριθμούνται μια σειρά από πρόσωπα που παρεμπόδισαν τις διαδικασίες ειρηνεύσεως και συμφιλίωσης στην Ακτή του Ελεφαντοστού και τις δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών και άλλων διεθνών οργανισμών στη χώρα αυτή και που διέπραξαν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Στο παράρτημα αυτό περιλαμβάνονταν τα ονόματα των νυν αναιρεσιόντων L. Gbagbo, P. A. N'Guessan και A. Djédjé.

15. Στις 6 Απριλίου 2011 το Συμβούλιο εξέδωσε σχετικά δύο νέες αποφάσεις. Αφενός, την απόφαση 2011/221/ΚΕΠΠΑ⁹, με την οποία μεταρρυθμίστηκε και πάλι η απόφαση 2010/656, και τον κανονισμό (ΕΕ) 330/2011¹⁰, ο οποίος τροποποίησε τον κανονισμό 560/2005. Και με τα δύο κείμενα επιβλήθηκαν επιπλέον περιοριστικά μέτρα και τροποποιήθηκαν οι κατάλογοι που περιλαμβάνονται στα παραρτήματα I και II της απόφασης 2010/656 και των παραρτημάτων I και Ι Α του κανονισμού 560/2005.

8 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 14ης Ιανουαρίου 2011, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 560/2005 για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων ενόψει της κατάστασης στην Ακτή του Ελεφαντοστού (ΕΕ L 11, σ. 1).

9 — Απόφαση του Συμβουλίου, της 6ης Απριλίου 2011, για την τροποποίηση της απόφασης 2010/656/ΚΕΠΠΑ σχετικά με την ανανέωση των περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής του Ελεφαντοστού (ΕΕ L 93, σ. 20).

10 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 6ης Απριλίου 2011, σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 560/2005 για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων ενόψει της κατάστασης στην Ακτή του Ελεφαντοστού (ΕΕ L 93, σ. 10).

16. Δυνάμει των προηγούμενων τροποποιήσεων, τα ονόματα των L. Gbagbo και P. A. N'Guessan απαλείφθηκαν από τον κατάλογο του παραρτήματος II της αποφάσεως 2010/656 και περιελήφθησαν στον κατάλογο του παραρτήματος I της ίδιας αποφάσεως. Το δε όνομα του A. Djédjé περιελήφθη στο παράρτημα I της εν λόγω αποφάσεως με την εξής ένδειξη: «Στενός σύμβουλος του κ. Gbagbo: συμμετοχή στην παράνομη κυβέρνηση του κ. Gbagbo, παρακώλυση της διαδικασίας ειρήνευσης και συμφιλίωσης, υποκίνηση του κοινού στο μίσος και στη βία».

17. Το άρθρο 7 της αποφάσεως 2010/656, όπως έχει μετά την τελευταία τροποποίησή του¹¹, ορίζει τα εξής:

«1. Οσάκις το Συμβούλιο Ασφαλείας ή η επιτροπή κυρώσεων ορίζει ένα πρόσωπο ή μια οντότητα, το Συμβούλιο προσθέτει το πρόσωπο ή την οντότητα αυτή στο Παράρτημα I.

2. Οσάκις το Συμβούλιο αποφασίσει να υπαγάγει πρόσωπο ή οντότητα στα μέτρα που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β), τροποποιεί το Παράρτημα II αναλόγως.

3. Το Συμβούλιο γνωστοποιεί την απόφασή του στο εν λόγω πρόσωπο ή οντότητα, μαζί με τους λόγους για την προσθήκη του στον κατάλογο, είτε άμεσα, εάν η διεύθυνσή του είναι γνωστή, είτε με δημοσίευση σχετικής ανακοίνωσης, παρέχοντας τη δυνατότητα στο πρόσωπο ή την οντότητα αυτή να υποβάλει παρατηρήσεις.

4. Όταν υποβάλλονται παρατηρήσεις ή [προσκομίζονται] νέα ουσιαστικά στοιχεία, το Συμβούλιο επανεξετάζει την απόφασή του και ενημερώνει σχετικώς το εν λόγω πρόσωπο ή οντότητα».

18. Το άρθρο 11α, παράγραφος 3, του κανονισμού 560/2005, όπως έχει μετά την τελευταία τροποποίησή του¹², ορίζει τα εξής:

«Το Συμβούλιο γνωστοποιεί την απόφασή του, συμπεριλαμβανομένων των λόγων εγγραφής στον κατάλογο, στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οντότητα ή οργανισμό που αναφέρεται στις παραγράφους 1 και 2, είτε άμεσα, εάν η διεύθυνσή του είναι γνωστή, είτε με δημοσίευση ανακοίνωσης, παρέχοντας τη δυνατότητα στο εν λόγω φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οντότητα ή οργανισμό να υποβάλει παρατηρήσεις.»

19. Στις 28 Δεκεμβρίου 2010, στις 18 Ιανουαρίου 2011 και στις 7 Απριλίου 2011, το Συμβούλιο δημοσίευσε στην Επίσημη Εφημερίδα ανακοινώσεις προς τα πρόσωπα τα οποία αφορούν τα περιοριστικά μέτρα που προβλέπονται στην απόφαση 2010/656 και στον κανονισμό 560/2005¹³.

II – Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και οι αναιρεσιβαλλόμενες διατάξεις

20. Στις 7 Ιουλίου 2011 οι νυν αναιρεσείοντες άσκησαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγές ακυρώσεως κατά των επίμαχων μέτρων που τους αφορούσαν¹⁴, επικαλούμενοι, αφενός, προσβολή των δικαιωμάτων τους άμυνας και αποτελεσματικής ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος και, αφετέρου, προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας και ελεύθερης κυκλοφορίας.

21. Ως προς το εμπρόθεσμο της ασκήσεως των προσφυγών τους¹⁵, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι, αφού οι προσβαλλόμενες αποφάσεις δεν τους είχαν κοινοποιηθεί, δεν μπορούσε να εφαρμοστεί στην περίπτωση τους η δίμηνη προθεσμία του άρθρου 263 ΣΛΕΕ.

11 — Προπαρατεθείσα απόφαση 2010/801/ΚΕΠΠΑ.

12 — Κανονισμός 25/2011.

13 — ΕΕ C 353, σ. 11, ΕΕ C 14, σ. 8, και ΕΕ C 108, σ. 2 και 4, αντιστοίχως.

14 — Οι προσφυγές καταχωρίστηκαν στο πρωτόκολλο με αριθμούς T-348/11 έως T-352/11.

15 — Σημεία 42 και 43.

22. Με διατάξεις που εξέδωσε στις 13 Ιουλίου 2011, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτες τις προσφυγές ακυρώσεως, διότι έκρινε ότι ασκήθηκαν εκπροθέσμως. Εν ολίγοις, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, σύμφωνα με το άρθρο 263 ΣΛΕΕ και το άρθρο 102, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του, ότι οι προσφυγές έπρεπε να είχαν ασκηθεί εντός προθεσμίας δύο μηνών, η οποία είχε αρχίσει δεκατέσσερις ημέρες μετά τη δημοσίευση των προσβαλλομένων μέτρων στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Σύμφωνα με την εν λόγω προθεσμία, οι προσφυγές έπρεπε να είχαν ασκηθεί, αναλόγως της υποθέσεως, είτε πριν τις 8 Απριλίου 2011 είτε πριν την 1η Ιουλίου 2011. Δεδομένου ότι καταχωρίστηκαν στο σύνολό τους στο πρωτόκολλο στις 7 Ιουλίου 2011, έπρεπε να απορριφθούν ως απαράδεκτες· πολλώ μάλλον επειδή κανένας από τους προσφεύγοντες δεν είχε καν επικαλεστεί την ύπαρξη τυχαίου συμβάντος ή ανωτέρας βίας που θα επέτρεπε την εξαίρεση από την προθεσμία του άρθρου 263 ΣΛΕΕ.

III – Οι αιτήσεις αναιρέσεως

23. Στις 21 Σεπτεμβρίου 2011 οι αναιρεσείοντες άσκησαν ενώπιον του Δικαστηρίου αιτήσεις αναιρέσεως κατά των ως άνω διατάξεων του Γενικού Δικαστηρίου περί κηρύξεως απαραδέκτου.

24. Οι αναιρεσείοντες προβάλλουν δύο λόγους αναιρέσεως. Κατά τον πρώτο, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, διότι δεν δέχθηκε ότι η εμπόλεμη κατάσταση στην οποία βρισκόταν η Ακτή του Ελεφαντοστού συνιστούσε περίπτωση ανωτέρας βίας. Με τον δεύτερο λόγο, οι αναιρεσείοντες προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι, δεδομένου ότι δεν τους είχαν κοινοποιηθεί οι επίδικες πράξεις, επικαλέστηκε την αρχή της ασφάλειας δικαίου για να εφαρμόσει στις προσφυγές τους τη συνήθη προθεσμία για την άσκηση προσφυγής, λαμβάνοντας υπόψη ως μόνο λόγο παρεκτάσεως της προθεσμίας αυτής την απόσταση, γεγονός που συνιστά αυστηρή ερμηνεία των δικονομικών διατάξεων, η οποία, κατά τους αναιρεσείοντες, χωρεί μόνον υπό φυσιολογικές συνθήκες και, επομένως, ουδέποτε σε υποθέσεις όπως οι επίδικες, στις οποίες οι θιγόμενοι κατοικούν εκτός της Ένωσης και μάλιστα σε κράτος που βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.

25. Επικουρικώς, οι αναιρεσείοντες ζητούν να ακυρωθούν οι επίδικες πράξεις από το ίδιο το Δικαστήριο για τον λόγο ότι οι σοβαρές παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων εκ μέρους της Επιτροπής προσβάλλουν την «ευρωπαϊκή έννομη τάξη». Προς τούτο, υποστηρίζουν ότι το Δικαστήριο οφείλει να αναγνωρίσει ότι ο Κανονισμός Διαδικασίας αντιβαίνει στις Συνθήκες και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, καθόσον επιτρέπει να αντιτάσσεται στους αιτούντες ένδικη προστασία ορισμένη προθεσμία για την άσκηση του σχετικού δικαιώματός τους.

26. Κατά συνέπεια, ζητούν από το Δικαστήριο α) να αναιρέσει τις διατάξεις του Γενικού Δικαστηρίου με τις οποίες απορρίφθηκαν οι προσφυγές τους ως απαράδεκτες, β) να αναπέμψει τις υποθέσεις ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προκειμένου να δοθεί στους αναιρεσείοντες η δυνατότητα να προβάλουν ενώπιόν του τα δικαιώματά τους και γ) να καταδικάσει το Συμβούλιο στα δικαστικά έξοδα.

IV – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

27. Το Συμβούλιο παρέστη προκειμένου να ζητήσει την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως.

28. Με το υπόμνημά του αντικρούσεως της αιτήσεως αναιρέσεως, το Συμβούλιο υποστηρίζει, όσον αφορά τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, ότι οι αναιρεσείοντες δεν εξέθεσαν τον λόγο για τον οποίον τους ήταν αδύνατο να πληροφορηθούν τις ενέργειες της Ένωσης που προηγήθηκαν της αποφάσεως 2011/211/ΚΕΠΠΑ, δεδομένου ότι τουλάχιστον ένας από τους αναιρεσείοντες είχε ζητήσει τις

υπηρεσίες δικηγόρων στο Παρίσι ήδη από τον Δεκέμβριο του 2010. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι η εμπόλεμη κατάσταση την οποία επικαλούνται οι αναιρεσείοντες δεν συνιστά στην περίπτωση τους ανωτέρα βία, αφού την κατάσταση αυτή προκάλεσαν οι ίδιοι, αρνούμενοι να παραδώσουν την εξουσία στον νεοεκλεγέντα Πρόεδρο.

29. Όσον αφορά τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, το Συμβούλιο ισχυρίζεται ότι οι αναιρεσείοντες δεν αποδεικνύουν τον χρόνο κατά τον οποίον έλαβαν γνώση των επίδικων πράξεων ούτε τους λόγους που τους εμπόδισαν να τις προσβάλλουν κατά τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο του 2011. Εν πάση περιπτώσει, το Συμβούλιο δεν θεωρεί ότι ήταν υποχρεωτική η προσωπική κοινοποίηση των επίδικων πράξεων, διότι, αντιθέτως προς την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2011, Bank Mellī Irán, η νομοθετική ρύθμιση που έχει εφαρμογή εν προκειμένω, δηλαδή η απόφαση 2010/656, έχει προβλέψει τη δυνατότητα της κοινοποίησης με δημοσίευση επίσημης ανακοινώσεως για την περίπτωση που δεν είναι γνωστή η διεύθυνση του καθ' ου τα μέτρα.

30. Με διάταξη της 14ης Δεκεμβρίου 2011 αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-478/11 P έως 482/11 P και απορρίφθηκε η εκδίκασή τους με την ταχεία διαδικασία του άρθρου 62α, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας.

31. Με επιστολή της 16ης Φεβρουαρίου 2012, το Συμβούλιο γνωστοποίησε στο Δικαστήριο ότι, δυνάμει της εκτελεστικής αποφάσεως 2012/74/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 10ης Φεβρουαρίου 2012¹⁶, το όνομα της Danièle Bonie Claverie είχε απαλειφθεί από τον κατάλογο του παραρτήματος II της αποφάσεως 2010/656/ΚΕΠΠΑ.

32. Το Δικαστήριο διέταξε τη διεξαγωγή επ' ακροατηρίου συζήτησεως και κάλεσε τα μέρη να απαντήσουν εγγράφως πριν τις 15 Ιουνίου 2012 σε δύο γραπτές ερωτήσεις, σχετικά με την ημερομηνία κατά την οποία οι αναιρεσείοντες έλαβαν «πραγματική γνώση» των επίδικων πράξεων και με τους λόγους που οδήγησαν το Συμβούλιο στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούσε να τους τις κοινοποιήσει προσωπικώς. Μετά την παρέλευση της ταχθείσας προθεσμίας, στο πρωτόκολλο του Δικαστηρίου καταχωρίστηκε μόνον η απάντηση του Συμβουλίου, σύμφωνα με την οποία το Συμβούλιο αγνοούσε τις ακριβείς διευθύνσεις των αναιρεσειόντων και, δεδομένης της χαώδους καταστάσεως στην Ακτή του Ελεφαντοστού κατά την περίοδο Μαρτίου-Απριλίου 2011, θα ήταν πολύ δύσκολο να εξασφαλιστεί ότι τα προς κοινοποίηση έγγραφα παρελήφθησαν όντως από τους αποδέκτες τους, ακόμη και αν είχαν σταλεί με τηλεομοιοτυπία ή με συστημένη επιστολή στο γραφείο ή στην υπηρεσιακή διεύθυνσή τους· πέραν τούτου, είναι πολιτική του Συμβουλίου να αποφεύγει σε κάθε περίπτωση τις κοινοποιήσεις που απευθύνονται σε φυσικά πρόσωπα στις υπηρεσιακές διευθύνσεις τους.

33. Αφού τάχθηκε μια τελευταία προθεσμία στους αναιρεσείοντες για να απαντήσουν στην ερώτηση που αναφέρθηκε ανωτέρω και να γνωστοποιήσουν την πρόθεσή τους να συμμετάσχουν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 26ης Ιουνίου 2012, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου, με τη σύμφωνη γνώμη του εισηγητή δικαστή και του γενικού εισαγγελέα, αφού άκουσε το Συμβούλιο, το οποίο δεν εξέφρασε αντιρρήσεις, και έλαβε υπόψη τη σιωπή των αναιρεσειόντων, διέταξε, με απόφαση της 21ης Ιουνίου 2012, την ακύρωση της επ' ακροατηρίου συζήτησεως.

16 — Εκτελεστική απόφαση, για την εφαρμογή της απόφασης 2010/656/ΚΕΠΠΑ σχετικά με την ανανέωση των περιοριστικών μέτρων κατά της Ακτής Ελεφαντοστού (ΕΕ L 38, σ. 43).

V – Εκτίμηση

A. Σκεπτικό

34. Υπενθυμίζεται ότι οι κρινόμενες αιτήσεις αναιρέσεως στηρίζονται σε δύο λόγους. Με τον πρώτο από αυτούς προβάλλεται ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη ότι η εμπόλεμη κατάσταση στην οποία φερόταν να βρίσκεται η Ακτή του Ελεφαντοστού συνιστούσε περίπτωση ανωτέρας βίας, η οποία δεν επέτρεψε στους αναιρεσείοντες να ασκήσουν αποτελεσματικά το δικαίωμά τους να προσφύγουν κατά των επίδικων πράξεων. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως προβάλλεται ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν μπορεί να δικαιολογήσει, αφενός, την εφαρμογή στις αιτήσεις αναιρέσεως της συνήθους προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής, η οποία παρατάθηκε μόνο λόγω της αποστάσεως, και, αφετέρου, το γεγονός ότι οι εν λόγω επίδικες πράξεις δεν τους κοινοποιήθηκαν προσωπικώς.

35. Βάσει των δύο αυτών λόγων, οι αναιρεσείοντες ζητούν την αναίρεση των διατάξεων με τις οποίες απορρίφθηκαν ως απαράδεκτες οι προσφυγές και την αναπομπή των υποθέσεών τους στο Γενικό Δικαστήριο, προκειμένου να επικαλεστούν ενώπιόν του τα δικαιώματά τους. Αυτό είναι το αίτημα στο οποίο καλείται να απαντήσει το Δικαστήριο, πέραν του ως άνω αιτήματος να καταδικαστεί το Συμβούλιο στα δικαστικά έξοδα.

36. Κατά την άποψή μου, δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη η συγκεχυμένη πρόσθετη αναφορά των αιτήσεων αναιρέσεως στην παραβίαση των Συνθηκών και της ΕΣΔΑ που προσάπτεται στον Κανονισμό Διαδικασίας. Πράγματι, στις αιτήσεις αναιρέσεως επισημαίνεται¹⁷: «Επικουρικώς, ακύρωση των πράξεων λόγω της σοβαρότητας της προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών».

37. Ωστόσο, ο τρόπος αυτός καταγγελίας των πράξεων δυνάμει των οποίων ελήφθησαν τα περιοριστικά μέτρα που θίγουν τους αναιρεσείοντες δεν καταλήγει, στις εν λόγω αιτήσεις, στη διατύπωση επίσημου αιτήματος να εξεταστεί το κύρος των πράξεων αυτών και, ενδεχομένως, να κηρυχθεί η ακυρότητά τους. Αντιθέτως, οι αναιρεσείοντες επαναλαμβάνουν ότι οι εν λόγω «πράξεις» προσβάλλουν δικαιώματα και ελευθερίες για να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι, «[κ]ατά συνέπεια, το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να αναγνωρίσει ότι ο Κανονισμός Διαδικασίας παραβιάζει τις Συνθήκες [...] και τη Σύμβαση [...], κατά τρόπον τέτοιον ώστε να καθίσταται ανεφάρμοστος [...]» (σημείο 94 των αιτήσεων αναιρέσεως). Συνεπώς, η καταγγελλόμενη προσβολή δικαιωμάτων δεν προσάπτεται στις προσβαλλόμενες ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου πράξεις του Συμβουλίου, αλλά στον ίδιο τον Κανονισμό Διαδικασίας, ο οποίος επιτρέπει την προσβολή των πράξεων αυτών μόνον εντός ορισμένης προθεσμίας. Για την ακρίβεια, η προσβολή δικαιωμάτων δεν προσάπτεται καν στον Κανονισμό Διαδικασίας καθεαυτόν, αλλά στην εφαρμογή του στις κρινόμενες υποθέσεις.

38. Ως εκ τούτου, δεν παρέχεται επαρκής βάση ώστε να θεωρηθεί ότι αμφισβητείται το κύρος του Κανονισμού Διαδικασίας ή ότι οι αναιρεσείοντες ζητούν από το Δικαστήριο να αποφανθεί όχι μόνον επί του κύρους των διατάξεων περί απαραδέκτου, αλλά και επί της ουσίας της υποθέσεως, επί της οποίας δεν είχαν την ευκαιρία να επιχειρηματολογήσουν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Υπ' αυτή την έννοια, η επί λέξει διατύπωση των αιτημάτων που προβάλλονται με τις αιτήσεις αναιρέσεως πρέπει να θεωρηθεί, προς τον σκοπό αυτόν, αποφασιστικής σημασίας και τα αιτήματα αυτά αναφέρονται μόνον στην αναίρεση των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων και στην αναπομπή των υποθέσεων ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προκειμένου αυτό να αποφανθεί επί της ουσίας.

17 — Σημείο 95 της αιτήσεως αναιρέσεως C-478/11 P, σημείο 93 της αιτήσεως αναιρέσεως C-479/11 P και σημείο 92 των αιτήσεων αναιρέσεως C-480/11 P, C-481/11 P και C-482/11 P.

39. Διαφορετικό είναι το ζήτημα αν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 61 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Δικαστήριο μπορεί, εφόσον παραστεί ανάγκη, να αποφανθεί στο πλαίσιο πλέον της παρούσας διαδικασίας επί του κύρους των επίδικων μέτρων. Όπως είναι προφανές, στο ενδεχόμενο αυτό μπορώ να αναφερθώ μόνον αφού ασχοληθώ προηγουμένως με τις επικρίσεις κατά των διατάξεων που δεν κατέστησαν δυνατό να κριθεί το εν λόγω ζήτημα κύρους από το ίδιο το Γενικό Δικαστήριο.

40. Αφού προσδιορίστηκε το αντικείμενο της παρούσας δίκης, θα αρχίσω με τη διατύπωση της καταλληλότερης, κατά την άποψή μου, συλλογιστικής για την εξέταση των ζητημάτων που τίθενται με τις κρινόμενες αιτήσεις αναιρέσεως.

41. Δεδομένου ότι, όπως προανέφερα, το αντικείμενο της παρούσας δίκης δεν είναι το σύννομο των μέτρων που έλαβε το Συμβούλιο κατά των αναιρεσιόντων, αλλά η θεραπεία της διαδικασίας με την οποία το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τις προσφυγές που ασκήθηκαν κατά των μέτρων αυτών, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να γίνει καμιά αναφορά στα εν λόγω μέτρα. Δεν είναι, όμως, έτσι. Αν, όπως προανέφερα, θεωρώ ότι πρέπει να γίνει δεκτός ο δεύτερος από τους λόγους αναιρέσεως των κρινόμενων αιτήσεων, είναι επειδή οι περιστάσεις υπό τις οποίες ελήφθησαν τα προσβαλλόμενα μέτρα παρουσιάζουν έναν ιδιαίτερο, έως και εξαιρετικό χαρακτήρα.

42. Πρέπει, ως εκ τούτου, να προσδιοριστούν, κατ' αρχάς, η φύση, το περιεχόμενο και το εύρος των επίδικων μέτρων, προκειμένου να διευκρινιστεί με ποιον τρόπο και σε ποιο βαθμό θίγουν τα δικαιώματα των αναιρεσιόντων. Από αυτό θα εξαρτηθούν οι τυπικές και ουσιαστικές απαιτήσεις ως προς την κοινοποίηση των μέτρων αυτών στα πρόσωπα που θίγονται συγκεκριμένα.

43. Αν, όπως μπορώ ήδη να προεξοφλήσω, συναχθεί το συμπέρασμα ότι τα επίμαχα μέτρα έπρεπε, λόγω του περιεχομένου τους, να κοινοποιηθούν προσωπικά στους θιγομένους, το ερώτημα που πρέπει να τεθεί στη συνέχεια είναι αν, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υποθέσεως, ήταν δυνατή και θεμιτή η εφαρμογή άλλων μεθόδων γνωστοποίησης.

44. Αν τελικά καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι το δίκαιο της Ένωσης επιτρέπει, σε ορισμένες περιπτώσεις, εναλλακτικούς τρόπους γνωστοποίησης, θα πρέπει, στη συνέχεια, να εξεταστεί το ζήτημα της προθεσμίας για την προσβολή των μέτρων που γνωστοποιούνται κατά τους εναλλακτικούς αυτούς τρόπους. Τότε θα πρέπει να εξεταστεί από ποιο χρονικό σημείο αρχίζει η εν λόγω προθεσμία και, ειδικότερα, αν, υπό τις περιστάσεις των κρινόμενων υποθέσεων, συνέτρεχε κάποια από τις αιτίες που εμποδίζουν τη φυσιολογική εξέλιξη της προθεσμίας αυτής, δηλαδή η ανωτέρα βία.

45. Με τα ανωτέρω –και επιμένω σε αυτό– η πρόθεσή μου δεν είναι να αποφανθώ επί των ενεργειών του Συμβουλίου, αλλά να καταστήσω σαφές ότι το ζήτημα της προθεσμίας για την προσβολή των μέτρων που θέσπισε το Συμβούλιο ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου δεν ήταν τόσο απλό όσο θεώρησε το τελευταίο και ότι, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να γίνει λόγος για «πρόδηλη» περίπτωση απαραδέκτου.

Β. Η φύση, το περιεχόμενο και το εύρος των επίδικων μέτρων. Η αναγκαιότητα της προσωπικής κοινοποίησης

46. Όπως προεκτέθηκε, τα μέτρα που ελήφθησαν κατά των αναιρεσιόντων περιλαμβάνουν την απαγόρευση εισόδου στο έδαφος των κρατών μελών ή της διελεύσεως μέσω αυτών και τη δέσμευση όλων των κεφαλαίων και λοιπών περιουσιακών στοιχείων που είχαν στην κυριότητά τους ή υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχό τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

47. Είναι περιττό να αναφερθεί ότι πρόκειται για μέτρα που θίγουν, τουλάχιστον και εκ πρώτης όψεως, και πέρα από άλλα, ενδεχομένως, δικαιώματα και έννομα συμφέροντα, ένα θεμελιώδες δικαίωμα των αναιρεσιόντων, όπως είναι το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, το οποίο διασφαλίζεται σε «παν πρόσωπον» από το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [στο εξής: Χάρτης]¹⁸.

48. Πρόκειται επίσης, και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία εν προκειμένω, για μέτρα που ελήφθησαν χωρίς προηγούμενη διαδικασία, χωρίς να ακουστούν οι θιγόμενοι και χωρίς να έχουν οποιαδήποτε ευκαιρία να αντιταχθούν στην εφαρμογή των μέτρων αυτών. Δεν αμφισβητείται ότι υπάρχουν λόγοι που δικαιολογούν τόσο συνοπτικές διαδικασίες στο πλαίσιο διεθνών επιχειρήσεων διατηρήσεως ή αποκαταστάσεως της ειρήνης ή της ασφάλειας σε περιοχές στις οποίες κινδυνεύουν, ενδεχομένως, τα στοιχειωδέστερα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δεν μπορεί, όμως, εξ αυτού του λόγου, να αγνοείται το γεγονός ότι, στον βωμό της αποτελεσματικής επιτεύξεως των σκοπών αυτών, θυσιάζονται με το σκεπτικό αυτό εγγυήσεις άρρηκτα συνδεδεμένες με την έννοια του κράτους δικαίου¹⁹. Η πρώτη από αυτές αποτυπώνεται στην αρχή ότι δεν επιτρέπεται η προσβολή των δικαιωμάτων και συμφερόντων κανενός προσώπου χωρίς προηγούμενη ακρόασή του.

49. Εν ολίγοις, πρόκειται για μέτρα που θεσπίστηκαν με διαδικασία της οποίας δεν έλαβαν γνώση και στην οποία δεν μπορούσαν να συμμετάσχουν τα θιγόμενα πρόσωπα και οντότητες, ενώ το περιεχόμενο των μέτρων αυτών θίγει άμεσα τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντά τους.

50. Η τελευταία αυτή σκέψη βρίσκει κατ' ανάγκην την ενεργητική της προβολή στο δικαίωμα σε δικαστική προστασία. Πράγματι, λόγω της ως άνω προσβολής, είναι πρόδηλο ότι τα θιγόμενα πρόσωπα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να απολαύουν του θεμελιώδους δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία των προσβαλλόμενων δικαιωμάτων και ελευθεριών· πρόκειται για θεμελιώδες δικαίωμα που αναγνωρίζεται από το άρθρο 47 του Χάρτη σε «κάθε πρόσωπο» έναντι πιθανών προσβολών εκ μέρους των οργάνων της Ένωσης.

51. Υπ' αυτή την έννοια, θεωρώ ότι ο εξαιρετικός, κατά κάποιον τρόπο, χαρακτήρας της διαδικασίας λήψεως των μέτρων αυτών δεν μπορεί, στον βαθμό που αυτό είναι δυνατόν να αποφευχθεί, να παρατείνεται με την προσβολή του δικαιώματος προστασίας έναντι των κυρώσεων, όταν πλέον αυτές έχουν αποφασιστεί και επιβληθεί. Εν ολίγοις, ο έκτακτος χαρακτήρας της διαδικασίας με την οποία ελήφθη το μέτρο επιβολής κυρώσεων μπορεί, βεβαίως, να δικαιολογηθεί, αλλά δεν μπορεί ποτέ να εισαγάγει εξαίρεση από το αποτελεσματικό δικαίωμα σε προστασία έναντι του ίδιου αυτού μέτρου.

52. Με άλλα λόγια, στο πλαίσιο της Ένωσης, οι εγγυήσεις του κράτους δικαίου διασφαλίζουν σε όλους τον δικαστικό έλεγχο των αποφάσεων της δημόσιας εξουσίας που ενδέχεται να θίγουν τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τα συμφέροντά τους. Σε αυτό πρέπει να προστεθεί ότι, υπό κανονικές συνθήκες, της εν λόγω εγγυήσεως προστασίας προηγούνται πολλές άλλες εγγυήσεις, ενσωματωμένες στην ίδια τη διαδικασία επιβολής κυρώσεων ή περιστολής δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις ευρείας ή και πλήρους εξαλείψεως των εγγυήσεων αυτών, η εγγύηση της δικαστικής προστασίας αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

18 — Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία ξεκίνησε με την απόφαση Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 7ης Δεκεμβρίου 1976 (προσφυγή αριθ. 5493/72, σημείο 62), τα μέτρα που απαγορεύουν στον ιδιοκτήτη την προσωρινή απόλαυση των περιουσιακών του δικαιωμάτων εμπίπτουν στο άρθρο 1, παράγραφος 2, του πρωτοκόλλου 1 της ΕΣΔΑ.

19 — Περιττεύει εδώ η, έστω και συνοπτική, αναφορά στα έργα που αναφέρονται στο κράτος δικαίου· θεωρώ, ωστόσο, πολύ διαφωτιστικές και καίριες τις θέσεις του Thomas Bingham στο έργο του *The Rule of Law*, The sixth Sir David Williams Lecture, Centre for Public Law, 16 Νοεμβρίου 2006.

53. Με άλλα λόγια, μολονότι η εξαίρεση από τις κοινές εγγυήσεις που προβλέπει η έννομη τάξη κατά τη διαδικασία προπαρασκευής των πράξεων και διατάξεων περιστολής δικαιωμάτων μπορεί να δικαιολογηθεί από πολύ καλούς λόγους δημόσιας τάξεως και εθνικής ασφάλειας, εντούτοις, είναι δυνατή μόνον εφόσον, ως αναγκαίο αντιστάθμισμα του περιορισμού αυτού, είναι δυνατός ο τελικός δικαστικός έλεγχος των πράξεων και διατάξεων αυτών κατά τον χρόνο της εκτελέσεώς τους²⁰.

54. Για τον λόγο αυτόν, όπως θα δούμε στη συνέχεια, χρειάζεται να είμαστε ιδιαίτερος απαιτητικοί όταν αντιμετωπίζουμε περιπτώσεις όπως η επίδικη, στις οποίες, κατά κάποιον τρόπο, το κράτος δικαίου κάνει πλήρως αισθητή την παρουσία του κατά τον χρόνο του ελέγχου ενός μέτρου που θεσπίστηκε με διαδικασίες οι οποίες, επαναλαμβάνω, από την άποψη των εγγυήσεων ατομικών δικαιωμάτων και σε σύγκριση με τις κανονικές συνθήκες, είναι σαφώς ελαττωματικές.

55. Όπως είχε την ευκαιρία να υπενθυμίσει το Δικαστήριο, «από την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας προκύπτει ότι μια διοικητική αρχή της Ένωσης που εκδίδει πράξη συνεπαγόμενη περιοριστικά μέτρα κατά πρόσωπου ή οντότητας οφείλει να γνωστοποιήσει στους ενδιαφερόμενους τους λόγους στους οποίους η πράξη αυτή στηρίζεται, κατά το μέτρο του δυνατού, είτε κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως αυτής είτε, τουλάχιστον, το ταχύτερο δυνατό μετά τη έκδοσή της, ώστε να παρασχεθεί σ' αυτά τα πρόσωπα ή οντότητες η δυνατότητα να ασκήσουν, εμπροθέσμως, το δικαίωμά τους για προσφυγή»²¹.

56. Οι εφαρμοστέες στην κρινόμενη υπόθεση διατάξεις περιλαμβάνουν, όπως ήταν υποχρεωτικό, τέτοια απαίτηση. Συγκεκριμένα, το άρθρο 7, παράγραφος 3, της αποφάσεως 2010/656, όπως έχει μετά την τελευταία τροποποίησή του, ορίζει ότι «[τ]ο Συμβούλιο γνωστοποιεί την απόφασή του στο εν λόγω πρόσωπο ή οντότητα, μαζί με τους λόγους για την προσθήκη του στον κατάλογο, είτε άμεσα, εάν η διεύθυνσή του είναι γνωστή, είτε με δημοσίευση σχετικής ανακοίνωσης, παρέχοντας τη δυνατότητα στο πρόσωπο ή την οντότητα αυτή να υποβάλει παρατηρήσεις». Με παρόμοια διατύπωση, εξάλλου, το άρθρο 11α, παράγραφος 3, του κανονισμού 560/2005, επίσης όπως έχει μετά την τελευταία τροποποίησή του, ορίζει ότι «[τ]ο Συμβούλιο γνωστοποιεί την απόφασή του, συμπεριλαμβανομένων των λόγων εγγραφής στον κατάλογο, στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οντότητα ή οργανισμό που αναφέρεται στις παραγράφους 1 και 2, είτε άμεσα, εάν η διεύθυνσή του είναι γνωστή, είτε με δημοσίευση ανακοίνωσης, παρέχοντας τη δυνατότητα στο εν λόγω φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οντότητα ή οργανισμό να υποβάλει παρατηρήσεις».

57. Συνδεόμενη πλέον άμεσα με το δικαίωμα στον δικαστικό έλεγχο των μέτρων αυτών, «άμεση» γνωστοποίηση, υπό τους όρους των ως άνω διατάξεων, μπορεί, κατ' αρχήν να συνιστά μόνον το αποτέλεσμα μιας προσωπικής ή ατομικής επιδόσεως. Και τούτο διότι σκοπός της γνωστοποίησεως δεν είναι άλλος από το να δώσει στο θιγόμενο πρόσωπο τη δυνατότητα να αμυνθεί έναντι των ληφθέντων μέτρων. Πρόκειται, επομένως, για γνωστοποίηση η οποία εξυπηρετεί τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που θίγονται από τα μέτρα αυτά²². Για τον λόγο αυτόν, πρέπει να είναι, κατά το μέτρο του δυνατού, μια γνωστοποίηση πραγματική και αποτελεσματική, γεγονός που αποκλείει, κατ' αρχήν, την απλή επίσημη δημοσίευση.

20 — Προς την ίδια κατεύθυνση, η πρόσφατη απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2012, C-417/11 P, Συμβούλιο κατά Bamba, επισημαίνει ότι, στον βαθμό που δεν παρέχεται στον θιγόμενο δικαίωμα ακρόασεως πριν από τη λήψη της αρχικής αποφάσεως για την επιβολή τέτοιων μέτρων, η τήρηση της υποχρέωσεως αιτιολογήσεως είναι πολύ σημαντικότερη, καθόσον αποτελεί τη μοναδική εγγύηση που επιτρέπει σ' αυτόν, τουλάχιστον μετά τη λήψη του μέτρου αυτού, να ασκήσει επωφελώς τα ένδικα βοηθήματα που έχει στη διάθεσή του για να προσβάλει τη νομιμότητα του εν λόγω μέτρου (σκέψη 51).

21 — Προπαρατεθείσα απόφαση Bank Mellat Iran (σκέψη 47), με παραπομπή στην προπαρατεθείσα απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, Kadi και Al Barakat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (σκέψη 336).

22 — Υπ' αυτή την έννοια, απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Ιανουαρίου 1997, C-143/95, Επιτροπή κατά Socurte (Συλλογή 1997, σ. I-1, σκέψη 31), στην οποία επισημαίνεται ότι «η κοινοποίηση των κοινοτικών πράξεων [...] περιλαμβάνει οπωσδήποτε την ανακοίνωση λεπτομερούς εκθέσεως του περιεχομένου και της αιτιολογίας της κοινοποιουμένης πράξεως. Πράγματι, ελλείψει σχετικής εκθέσεως, ο ενδιαφερόμενος τρίτος δεν θα μπορούσε να λάβει επακριβώς γνώση του περιεχομένου και της αιτιολογίας της επίμαχης πράξεως, η οποία του παρέχει τη δυνατότητα να ασκήσει λυσιτελώς προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής».

58. Προς την ίδια κατεύθυνση αποφάνθηκε το Δικαστήριο στην υπόθεση Bank Melli Iran, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι, μολονότι η εφαρμοστέα στην περίπτωση εκείνη διάταξη δεν προέβλεπε «τη μορφή υπό την οποία οι λόγοι [λήψεως ενός μέτρου κατά μιας οντότητας] “γνωστοποιούνται”» από το Συμβούλιο, το τελευταίο όφειλε να εκπληρώσει την υποχρέωση που υπείχε από τη διάταξη αυτή «μέσω ατομικής κοινοποιήσεως»²³.

59. Κατά τα λοιπά, είναι δευτερεύουσας σημασίας, από την άποψη αυτή, το γεγονός ότι τα επίμαχα μέτρα θεσπίστηκαν βάσει νομικών κειμένων όπως οι αποφάσεις, τα οποία έχουν την ίδια φύση με τους κανονισμούς και, για τον λόγο αυτόν, όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο στην υπόθεση Bank Melli Iran²⁴, αναπτύσσουν πλήρως τα έννομα αποτελέσματά τους με μόνη την επίσημη δημοσίευσή τους. Αυτό που έχει κυρίως σημασία είναι ότι, ανεξαρτήτως του τυπικού χαρακτήρα της νομοθετικής ρυθμίσεως με την οποία θεσπίζονται τα επίδικα μέτρα, τα μέτρα αυτά, λόγω του περιεχομένου τους, θίγουν άμεσα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των προσώπων προς τα οποία απευθύνονται κατά τρόπο άμεσο και προσωπικό. Επομένως, οι επιταγές της λογικής του δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία πρέπει να υπερισχύουν οποιασδήποτε άλλης σκέψεως όσον αφορά τον τύπο²⁵.

60. Εν τέλει, και ως πρώτο συμπέρασμα, θεωρώ ότι, λόγω του περιεχομένου τους, τα μέτρα που έλαβε το Συμβούλιο κατά των νυν αναιρεσιόντων έπρεπε να τους κοινοποιηθούν άμεσα με προσωπική κοινοποίηση.

Γ. Η δυνατότητα γνωστοποίησης με εναλλακτικούς τρόπους

61. Στις κρινόμενες υποθέσεις, ωστόσο, αποδείχθηκε, όσον αφορά το προηγούμενο συμπέρασμα, ότι τα περιοριστικά μέτρα που θεσπίστηκαν από το Συμβούλιο δεν κοινοποιήθηκαν προσωπικά στους θιγομένους.

62. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η άμεση κοινοποίηση λόγω του ότι είναι άγνωστη η «κατοικία» ή η «διεύθυνση» του θιγομένου, όπως είδαμε, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 3, της αποφάσεως 2010/656, πρέπει να γίνει «δημοσίευση σχετικής ανακοίνωσης, [που θα παράσχει] τη δυνατότητα στο πρόσωπο ή την οντότητα αυτή να υποβάλει παρατηρήσεις»²⁶, και σύμφωνα με το άρθρο 11α, παράγραφος 3, του κανονισμού 560/2005, «[να παρασχεθεί η] δυνατότητα στο εν λόγω φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οντότητα ή οργανισμό να υποβάλει παρατηρήσεις»²⁷.

63. Θα ήθελα να επισημάνω ήδη ότι η δυνατότητα αυτή εναλλακτικής κοινοποιήσεως υπό τις ως άνω περιστάσεις είναι όχι πλέον καθεαυτήν σύμφωνη με το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, αλλά υποχρεωτική, μολονότι, όπως θα εξηγήσω στη συνέχεια, δεν είναι πάντοτε επαρκής. Πρόκειται, πράγματι, πάνω από κάθε άλλη θεώρηση, για την ενημέρωση, με αυτά τα εναλλακτικά μέσα, του θιγομένου ότι η Ένωση έλαβε ένα μέτρο που θίγει τα δικαιώματά του, για λόγους που επίσης του γνωστοποιούνται. Η κοινοποίηση, η οποία είναι λειτουργικά σχεδιασμένη ούτως ώστε να επιτρέπει την άσκηση του δικαιώματος άμυνας, επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση, ακόμη και υπό

23 — Απόφαση Bank Melli Iran (σκέψη 52). Η επίμαχη διάταξη ήταν το άρθρο 15, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΕ) 423/2007 του Συμβουλίου, της 19ης Απριλίου 2007, σχετικά με ορισμένα περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν (ΕΕ L 103, σ. 1).

24 — Σκέψη 45.

25 — Συντάσσομαι με την άποψη που διατύπωσε ο γενικός εισαγγελέας P. Mengozzi στις προτάσεις του στην υπόθεση Bank Melli Iran, στο σημείο 39 των οποίων υπογραμμίζεται «ο αμιγώς διττός χαρακτήρας των πράξεων που αφορούν τη λήψη περιοριστικών μέτρων όπως τα επίμαχα στην υπό κρίση υπόθεση». Πρόκειται, πράγματι, για πράξεις που έχουν ταυτόχρονα γενικό χαρακτήρα (στον βαθμό που αποδέκτες τους είναι όλοι όσοι υποχρεούνται να εφαρμόσουν τα συμφωνηθέντα μέτρα περί κυρώσεων) και ειδικό χαρακτήρα (καθόσον στρέφονται συγκεκριμένα κατά των προσώπων τα οποία αφορούν τα μέτρα αυτά).

26 — Άρθρο 7, παράγραφος 3, της αποφάσεως 2010/656.

27 — Άρθρο 11α, παράγραφος 3, του κανονισμού 560/2005.

διαφορετική μορφή, η δε δημόσια αρχή δεν νομιμοποιείται να αρκεστεί στην ανεπιτυχή προσπάθεια κοινοποίησεως με τον κατ' αρχήν επιβαλλόμενο τρόπο. Συνεπώς, αν αποτύχει η προσωπική κοινοποίηση, επιβάλλεται οποιοδήποτε άλλου είδους κοινοποίηση που θα επιτρέψει αποτελεσματικά, αντί εκείνης, την επιδιωκόμενη γνωστοποίηση.

64. Βεβαίως, η δυνατότητα υποβολής παρατηρήσεων, η οποία προσφέρεται από το άρθρο 7, παράγραφος 3, της αποφάσεως 2010/656 και από το άρθρο 11α, παράγραφος 3, του κανονισμού 560/2005, δεν συνιστά καθεαυτήν δυνατότητα προσβολής των μέτρων ενώπιον των δικαστικών αρχών, αλλά, για τους σκοπούς του δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, σημασία έχει μόνον ότι η παρεχόμενη ενημέρωση με σκοπό την υποβολή παρατηρήσεων ενώπιον της λαβούσας το μέτρο αρχής χρησιμεύει και για την προσβολή του ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

65. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να έχουμε υπόψη μας ένα πολύ βασικό στοιχείο. Τα συγκεκριμένα μέτρα οφείλουν τη θέσπισή τους σε πολύ ειδικό λόγο και έχουν ως αποδέκτες, θίγουν δηλαδή, πρόσωπα και οντότητες που βρίσκονται σε κατάσταση τουλάχιστον ιδιαίτερη. Πρόκειται, πράγματι, για μέτρα που ελήφθησαν στο πλαίσιο διεθνούς επιχειρήσεως υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, με σκοπό τη διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και της σταθερότητας σε μια περιοχή της αφρικανικής ηπείρου. Στο πλαίσιο ενός εμφυλίου πολέμου –ή, εν πάση περιπτώσει, μιας καταστάσεως απόλυτης ανασφάλειας και συγχύσεως σε μια περιοχή όπου δεν είναι εξασφαλισμένη η αποτελεσματική λειτουργία μιας συννόμως εγκατεστημένης δημόσιας εξουσίας–, είναι προφανές ότι δεν μπορεί να απαιτείται κανονική λειτουργία των διαύλων και τρόπων επικοινωνίας που συνηθίζονται σε καταστάσεις ευνομούμενης και ειρηνικής συμβιώσεως. Εξάλλου, οι αποδέκτες των μέτρων είναι ακριβώς πρόσωπα ή οντότητες στις οποίες αποδίδεται κάποιος βαθμός συμμετοχής στη δημιουργία των συνθηκών που οδήγησαν στην κατάσταση αστάθειας της οποίας επιδιώκεται η αντιμετώπιση.

66. Σε καταστάσεις όπως αυτές της κρινομένης υποθέσεως, πρέπει να αναγνωριστεί ότι είναι πολύ πιθανή η αδυναμία προσωπικής κοινοποίησεως και, επομένως, και κατόπιν των ανωτέρω, ότι επιβάλλεται η ανάγκη προσφυγής σε άλλες μεθόδους επικοινωνίας. Υπ' αυτή την έννοια, το άρθρο 11α, παράγραφος 3, του κανονισμού 560/2005 προβλέπει ως εναλλακτική προς την κατ' οίκον κοινοποίηση λύση τη «δημοσίευση ανακοίνωσης». Το Συμβούλιο θεώρησε ότι μια τέτοιου είδους ανακοίνωση έπρεπε να δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ένωσης, όπως και έγινε στις ημερομηνίες που αναφέρθηκαν στο σημείο 19 των παρουσών προτάσεων. Μπορούμε να παραβλέψουμε το ερώτημα αν θα έπρεπε να επιχειρηθεί άλλου είδους «δημοσίευση», ενδεχομένως σε τοπικά μέσα ενημερώσεως. Εν πάση περιπτώσει, εφόσον δεν πρόκειται για ζήτημα που χρειάζεται να διευκρινιστεί εν προκειμένω, το ερώτημα είναι σχετικά ελάσσονος σημασίας, όπως θα δούμε, καθώς το καθοριστικό κριτήριο σε περιστάσεις όπως οι εξεταζόμενες πρέπει να είναι ο χρόνος κατά τον οποίον οι θιγόμενοι έλαβαν γνώση των επίδικων μέτρων²⁸.

28 — Συνήθως, ο χρόνος αυτός, όσον αφορά τα μέτρα δεσμεύσεως κεφαλαίων, συμπίπτει με τον χρόνο κατά τον οποίον ο θιγόμενος επιχειρεί χωρίς επιτυχία να πραγματοποιήσει κάποια τραπεζική συναλλαγή. Υπ' αυτή την έννοια, οι πληροφορίες που παρέχουν οι τράπεζες μπορεί να είναι πολύ χρήσιμες για την επιβεβαίωση των δηλώσεων των θιγόμενων ότι έλαβαν γνώση. Η οδηγία 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2005, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (ΕΕ L 309, σ. 15), αποτελεί καλό δείγμα του βαθμού της συμμετοχής που απαιτείται από τις τράπεζες στο πλαίσιο της εκτελέσεως των μέτρων της Ένωσης επί των κινήσεων των τραπεζικών καταθέσεων. Προς αυτή την κατεύθυνση, στην τέταρτη αιτιολογική της σκέψη, υπενθυμίζεται ότι ήδη η οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 1991, για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ΕΕ L 166, σ. 77), «απαίτούσε από τα κράτη μέλη να απαγορεύουν τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και να υποχρεώνουν τον χρηματοπιστωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών ιδρυμάτων και ευρείας κλίμακας άλλων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, να εξακριβώνουν την ταυτότητα των πελατών τους, να τηρούν τα δέοντα αρχεία, να θεσπίζουν εσωτερικές διαδικασίες για την κατάρτιση του προσωπικού και την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες καθώς και να αναφέρουν κάθε ένδειξη νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στις αρμόδιες αρχές».

67. Πράγματι, η Ένωση υποχρεούται να επιδιώκει κατά το μέτρο του δυνατού τη γνώση αυτή, διότι μόνο από τον χρόνο αυτόν μπορούν οι θιγόμενοι να αντιδράσουν αποτελεσματικά²⁹ και να αρχίσει η προθεσμία για την άσκηση της προσφυγής κατά των επίμαχων μέτρων. Υποχρεούται, επιπλέον, να επιδιώξει ενεργά την επίτευξη του σκοπού αυτού, διότι από τη σχετική προσπάθεια μπορεί να τεκμαρθεί η γνώση εκ μέρους του θιγομένου και, κατά συνέπεια, η αφετηρία της ως άνω προθεσμίας.

68. Εν ολίγοις, όσο μεγαλύτερη επιμέλεια επιδειξει το όργανο της Ένωσης στην προσπάθειά του να ενημερώσει τον θιγόμενο για τα εναντίον του μέτρα τόσο ισχυρότερο θα είναι το τεκμήριο ότι όντως οι θιγόμενοι έλαβαν γνώση και, επομένως, τόσο δυσκολότερο θα είναι για τον θιγόμενο να ανατρέψει το τεκμήριο αυτό, αποδεικνύοντας ότι, παρά την επιμέλεια αυτή, δεν έλαβε τελικώς γνώση των βλαπτικών γι' αυτόν μέτρων.

69. Υπ' αυτή την έννοια, επομένως, από το γεγονός ότι το Συμβούλιο, προσπαθώντας να επιτύχει αποτελεσματική γνωστοποίηση, δημοσίευσε περισσότερες της μίας ανακοινώσεις στην Επίσημη Εφημερίδα συνάγεται ένα ισχυρό τεκμήριο ότι οι θιγόμενοι έλαβαν γνώση και μάλιστα ισχυρότερο από το κοινό τεκμήριο που συνίσταται στην παλαιότερη δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα των ιδίων των μέτρων επιβολής κυρώσεων.

70. Το ζήτημα, εν τέλει, είναι ο βαθμός ισχύος ενός τεκμηρίου σχετικά με ένα γεγονός (γνώση των μέτρων επιβολής κυρώσεων) από το οποίο εξαρτάται η απάντηση στην ερώτηση που μας ενδιαφέρει στην παρούσα δίκη, δηλαδή στο ποια ήταν τα χρονικά σημεία ενάρξεως και λήξεως της προθεσμίας εντός της οποίας μπορούσαν να προσβληθούν τα επίδικα μέτρα.

Δ. Η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής. Dies a quo

71. Κατά το άρθρο 263, έκτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, «[ο]ι προσφυγές που προβλέπονται στο παρόν άρθρο ασκούνται εντός δύο μηνών, υπολογιζομένων, κατά περίπτωση, από τη δημοσίευση της πράξεως, την κοινοποίησή της στον προσφεύγοντα ή, ελλείψει δημοσιεύσεως ή κοινοποιήσεως, από την ημέρα κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση της πράξεως».

72. Η τελευταία αυτή περίοδος είναι καθοριστική της έννοιας της διατάξεως στο σύστημα των ενδίκων βοηθημάτων της Ένωσης όσον αφορά την προσβολή από ιδιώτες πράξεων που τους θίγουν άμεσα και ατομικά. Το καθεστώς αυτό, όπως είναι προφανές, δεδομένου ότι η Ένωση αποτελεί «ένωση δικαίου»³⁰, πρέπει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις σχετικά με την πρόσβαση σε δικαστήριο που περιέχεται ούτως ή άλλως στο δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, το οποίο διασφαλίζεται πλέον από το άρθρο 47 του Χάρτη.

73. Βεβαίως, η περίπτωση μέτρων όπως τα επίδικα υπάγεται στις διατάξεις που, όπως προανέφερα, πρέπει κατ' αρχήν να αποτελούν αντικείμενο «κοινοποιήσεως στον προσφεύγοντα». Μπορεί σε αυτό να αντιταχθεί ότι τα μέτρα δημοσιεύθηκαν και, ότι, ως εκ τούτου, η προθεσμία για την προσβολή τους αρχίζει από την ημερομηνία δημοσιεύσεώς τους; Αυτού του είδους η συλλογιστική και το γεγονός ότι υιοθετήθηκε από το Γενικό Δικαστήριο αποδεικνύουν, σε κάθε περίπτωση, ότι πρόκειται για ένα τουλάχιστον αμφιλεγόμενο ζήτημα. Και το γεγονός αυτό ακριβώς καταδεικνύει, κατά την άποψή μου, ότι οι προσφυγές δεν έπρεπε να απορριφθούν ως απαράδεκτες κατά τον τρόπο που απορρίφθηκαν από το Γενικό Δικαστήριο.

29 — Βλ., επ' αυτού, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Socurte (σκέψη 31).

30 — Για να χρησιμοποιήσω την εμβληματική έκφραση της αποφάσεως της 23ης Απριλίου 1986, 294/83, Κόμμα Οικολόγων «Les Verts» κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Συλλογή 1986, σ. 1339, σκέψη 23), την οποία χρησιμοποίησε εκ νέου πρόσφατα το Δικαστήριο στην απόφαση της 26ης Ιουνίου 2012, C-335/09 P, Πολωνία κατά Επιτροπής (σκέψη 48).

74. Κατ' αρχήν, δεν αμφισβητείται ότι οι δικονομικές προθεσμίες πρέπει να αποτελούν αντικείμενο στενής ερμηνείας υπέρ της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Εντούτοις, η ίδια η Συνθήκη δεν εφαρμόζει κατά τρόπο απόλυτο την απαίτηση που επιβάλλεται από την αρχή αυτή, καθώς δέχεται τη σημασία της αποτελεσματικής κοινοποιήσεως και, συνεπώς, και το γεγονός ότι ο υπολογισμός των προθεσμιών εξαρτάται από περιστάσεις πολύ συγκεκριμένες σε κάθε περίπτωση.

75. Σε αυτό οφείλεται και η ευαισθησία του δικονομικού συστήματος του Γενικού Δικαστηρίου απέναντι στις δυσκολίες που μπορεί να συνεπάγεται για την άσκηση του δικαιώματος προσβάσεως σε δικαστήριο η γεωγραφική απόσταση που χωρίζει τον αιτούντα δικαστική προστασία από την έδρα του Δικαστηρίου. Το άρθρο 102, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, το οποίο προβλέπει παρέκταση των δικονομικών προθεσμιών «λόγω αποστάσεως» θεσπίστηκε για να ανταποκριθεί αρχικά σε άλλο αίτημα, αυτό της διασφαλισμένης προσβάσεως στα δικαστήρια επί ίσοις όροις· ως εκ τούτου, η απόσταση, η οποία αποτελούσε σημαντικότερο πρόβλημα κατά το παρελθόν, δεν θεωρείται περίσταση από την οποία εξαρτάται σε μεγαλύτερο ή σε μικρότερο βαθμό η αποτελεσματική αξιοποίηση της παρεχόμενης προθεσμίας στο σύνολό της.

76. Καίτοι μπορεί να υποστηριχθεί ότι η παρέκταση αυτή λόγω αποστάσεως δικαιολογείται σήμερα λιγότερο απ' ό,τι στο παρελθόν, λόγω της προόδου των μέσων επικοινωνίας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, σε περιπτώσεις όπως η επίδικη, η έννοια της «αποστάσεως» ανακτά τη σημασία της ως υλική πραγματικότητα που δυσχεραίνει την επικοινωνία μεταξύ καταστάσεων που δεν συμπίπτουν στον χώρο. Εν προκειμένω, πρόκειται μεταφορικά για «απόσταση» την οποία η τεχνολογία δεν μπορεί να αμβλύνει και στην οποία την περίπτωση εξακολουθούν να έχουν απολύτως νόημα διατάξεις όπως το άρθρο 102, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

77. Η γνώση της εν λόγω πράξεως μπορεί, βεβαίως, να τεκμαρθεί σε περίπτωση που ο ιδιώτης βρίσκεται στην επικράτεια ενός από τα κράτη μέλη, ωστόσο το τεκμήριο αυτό καθίσταται ιδιαίτερος προβληματικό όταν ο θιγόμενος βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από τα σύνορα της Ένωσης. Πράγματι, πρόκειται για ένα τεκμήριο συνακόλουθο του τεκμηρίου της γνώσεως που συνάγεται από τη δημοσίευση μιας πράξεως στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Η γνώση αυτή δεν μπορεί να τεκμαίρεται άνευ ετέρου εκτός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, η οποία, άλλωστε, ουδέποτε αξίωσε να εκφραστεί *urbi et orbi*.

78. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, από την πλευρά του, υπογράμμιζε ανέκαθεν τη σπουδαιότητα του χρόνου κατά τον οποίον ο θιγόμενος λαμβάνει «πραγματική» γνώση του περιεχομένου της πράξεως που τον βλάπτει, προκειμένου να προσδιοριστεί η αρχή του υπολογισμού των δικονομικών προθεσμιών³¹.

79. Το ζήτημα, εν τέλει, είναι αν, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, έπρεπε να δοθούν στους αναιρεσιδόντες όλες οι ευκαιρίες που παρέχει η έννομη τάξη, προκειμένου να υποστηρίξουν ότι, για λόγους ανωτέρας βίας, έλαβαν πραγματική γνώση των εν λόγω μέτρων σε ημερομηνία μεταγενέστερη της δημοσίευσής, ενδεχομένως με τις συνακόλουθες συνέπειες επί του εμπροθέσμου των προσφυγών τους³².

31 — Έτσι, για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, απόφαση Παπαχελάς κατά Ελλάδας της 25ης Μαρτίου 1999 (προσφυγή αριθ. 31423/96, § 30).

32 — Χωρίς να υπεισέλθω βεβαίως, επί του σημείου αυτού, σε ζήτημα που θα πρέπει ενδεχομένως να εκτιμηθεί από το Γενικό Δικαστήριο, θεωρώ, κατά τα λοιπά, ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερες δυσκολίες, τουλάχιστον ως προς την απόδειξη του χρόνου κατά τον οποίον οι αναιρεσιδόντες έλαβαν πράγματι γνώση των μέτρων. Το μέτρο της δεσμεύσεως των περιουσιακών στοιχείων, ως εκ της ίδιας της φύσεώς του, είναι αποτελεσματικό ή αποκτά ισχύ κατά τον χρόνο κατά τον οποίον επιχειρείται κάποια πράξη διαθέσεως των στοιχείων αυτών. Επί του σημείου αυτού, τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να παράσχουν κάποιου είδους πληροφορίες, όπως αναφέρθηκε στην υποσημείωση 28. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τις απαγορεύσεις εισόδου στο έδαφος της Ένωσης, η εκτέλεση των οποίων απόκειται στα κράτη μέλη.

Ε. Η αντιμετώπιση των προσφυγών από το Γενικό Δικαστήριο. Το σφάλμα της εφαρμογής του άρθρου 111 του Κανονισμού Διαδικασίας του

80. Στις κρινόμενες υποθέσεις γνωρίζουμε ότι το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τις προσφυγές των αναιρεσιόντων βάσει του άρθρου 111 του Κανονισμού Διαδικασίας του, στηριζόμενο μόνο στο εισαγωγικό δικόγραφο της προσφυγής και εφαρμόζοντας αυστηρά τη δίμηνη προθεσμία του άρθρου 263 ΣΛΕΕ. Το Γενικό Δικαστήριο αρκέστηκε στη διαπίστωση ότι οι ανακοινώσεις των μέτρων επιβολής κυρώσεων είχαν δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 102, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, η προθεσμία των δύο μηνών είχε αρχίσει δεκατέσσερις ημέρες μετά την ημερομηνία της δημοσίευσής αυτής.

81. Οφείλω να συμφωνήσω με το Γενικό Δικαστήριο (σκέψη 17 των αναιρεσιβαλλομένων διατάξεων) στο ότι οι αναιρεσιόντες δεν έκαναν καμιά αναφορά στο ενδεχόμενο ανωτέρας βίας ή τυχαίου συμβάντος, βάσει του άρθρου 45 του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

82. Παρά ταύτα, οι αναιρεσιόντες είχαν καταδείξει ότι τα μέτρα επιβολής κυρώσεων δεν τους είχαν κοινοποιηθεί προσωπικά, κατόπιν περιγραφής των πραγματικών περιστατικών (σημεία 18 έως 36 των προσφυγών) από την οποία προέκυπτε με σαφήνεια ότι οι συνθήκες υπό τις οποίες δημοσιεύθηκαν επισήμως τα μέτρα αυτά παρουσίαζαν, αν μη τι άλλο, μεγάλη αστάθεια στην περιοχή όπου βρίσκονταν οι ίδιοι. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το ίδιο το Συμβούλιο, στο σημείο 4 της απαντήσεώς του της 14ης Ιουνίου 2012 στην ερώτηση του Δικαστηρίου, δεν δίστασε να χαρακτηρίσει την κατάσταση στην Ακτή του Ελεφαντοστού κατά τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο του 2011 ως «χαώδη».

83. Βεβαίως, κατανοώ ότι το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα, στο πλαίσιο μιας αναιρετικής διαδικασίας, να υπεισέλθει στις ιδιαιτερότητες των εν λόγω περιστάσεων. Είναι όμως αρμόδιο να κρίνει αν το Γενικό Δικαστήριο, απορρίπτοντας αμέσως ως απαράδεκτες τις προσφυγές βάσει του εισαγωγικού δικογράφου τους και μόνον, διασφάλισε επαρκώς το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία υπό τις πολύ συγκεκριμένες περιστάσεις της υποθέσεως.

84. Υπ' αυτή την έννοια, είμαι ήδη σε θέση να συναγάγω το συμπέρασμα ότι κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Συγκεκριμένα, θεωρώ ότι το Γενικό Δικαστήριο όφειλε επιπλέον να παράσχει στους αναιρεσιόντες την ευκαιρία να αναπτύξουν τους λόγους για τους οποίους, κατά την άποψή τους, μπορούσαν να θεμελιώσουν την εφαρμογή στην υπόθεση, απ' όλες τις προθεσμίες του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, εκείνης που αφορά τη γνώση των μέτρων και όχι εκείνη της επίσημης δημοσίευσής τους. Όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια, το Γενικό Δικαστήριο διέθετε τα δικονομικά μέσα να προβεί σε κάτι τέτοιο.

85. Λόγω της ιδιαίτερης βαρύτητας των συνεπειών που προκύπτουν αναπόφευκτα για τους θιγόμενους από την άμεση απόρριψη της προσφυγής τους από το Γενικό Δικαστήριο, θεωρώ ότι, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων περιστάσεων της υποθέσεως, επιβαλλόταν μια ερμηνεία και μια εφαρμογή του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου περισσότερο προσαρμοσμένες, ως προς το αποτέλεσμά τους, στις απαιτήσεις του δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, όπως αυτό διασφαλίζεται από το άρθρο 47 του Χάρτη.

86. Όπως αναφέρθηκε, και πρέπει να επαναληφθεί για μια ακόμη φορά, το Γενικό Δικαστήριο επέλεξε να εφαρμόσει το άρθρο 111 του Κανονισμού Διαδικασίας του, το οποίο του επιτρέπει να απορρίπτει με διάταξη τις προσφυγές που θεωρεί «προδήλως» απαράδεκτες. Υπό τις περιστάσεις της κρινόμενης υποθέσεως, ωστόσο, είναι αμφίβολο αν ο εξεταζόμενος λόγος απορρίψεως των προσφυγών ήταν «πρόδηλος».

87. Πράγματι, θεωρώ ότι οι περιστάσεις της υποθέσεως θα έπρεπε να είχαν οδηγήσει το Γενικό Δικαστήριο να εφαρμόσει τη δυνατότητα που του παρέχει το άρθρο 113 του ίδιου Κανονισμού, σύμφωνα με το οποίο το Γενικό Δικαστήριο μπορεί οποτεδήποτε, αυτεπαγγέλτως, «αφού ακούσει τους διαδίκους», να αποφανθεί ως προς το απαράδεκτο για λόγους δημοσίας τάξεως. Αυτό το στάδιο της προφορικής διαδικασίας θα επέτρεπε ενδεχόμενη απόρριψη, αφού όμως προηγουμένως θα είχε ακολουθηθεί διαδικασία παρέχουσα τις δέουσες εγγυήσεις.

88. Κατά την άποψή μου, το άρθρο 111 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις εκείνες προσφυγών στις οποίες δεν χωρεί καμιά αμφιβολία ή δυνατότητα αμφισβήτησης για το «πρόδηλο» του απαραδέκτου, το οποίο, ως εκ τούτου, μπορεί να εκτιμηθεί χωρίς κατ' αντιμωλίαν διαδικασία και, ειδικότερα, χωρίς να είναι αναγκαία η επ' αυτού τοποθέτηση των διαδίκων.

89. Αντιθέτως, το άρθρο 113 του Κανονισμού Διαδικασίας έχει ως αφετηρία την παραδοχή ότι το απαράδεκτο δεν είναι πρόδηλο, αλλά συζητήσιμο ή αμφισβητήσιμο και για αυτόν ακριβώς τον λόγο προτείνει μια διέξοδο ώστε να συζητηθεί το ζήτημα αυτό. Βεβαίως, το γεγονός ότι η εν λόγω διάταξη παρέχει τη δυνατότητα κηρύξεως του απαραδέκτου «οποτεδήποτε» οδηγεί στο σκέψη ότι παρέχει, κυρίως, τη δυνατότητα απορρίψεως της προσφυγής αφού αυτή κριθεί αρχικώς παραδεκτή και όταν η δίκη μπορεί πλέον να είναι πολύ κοντά στην περαίωσή της με την έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας. Ωστόσο, κατά την άποψή μου, σημασία έχει μόνον το γεγονός ότι η έκφραση «οποτεδήποτε» περιλαμβάνει και τα αρχικά στάδια της δίκης. Και, κυρίως, η σκέψη ότι το γεγονός ότι επιτρέπεται η απόρριψη όταν η δίκη έχει ήδη προχωρήσει καταδεικνύει ότι η εν λόγω διάταξη αναφέρεται σε περιπτώσεις στις οποίες το απαράδεκτο δεν είναι σε καμιά περίπτωση «πρόδηλο».

90. Τέλος, η επιλογή του Γενικού Δικαστηρίου στέρησε τους αναιρεσείοντες από την άσκηση του δικαιώματός τους να έχουν πρόσβαση στο δικαστήριο, χωρίς προηγουμένως να εξερευνήσει όλες τις δικονομικές δυνατότητες που είχε στη διάθεσή του για να κρίνει με τη μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια αν οι αναιρεσείοντες είχαν προσφύγει εγκαίρως στο δικαστήριο αφότου έλαβαν γνώση των βλαπτικών γι' αυτούς μέτρων.

91. Αυτός και μόνον ο λόγος αρκεί, κατά την άποψή μου, για να γίνουν δεκτές οι κρινόμενες αιτήσεις αναιρέσεως. Όχι επειδή το Γενικό Δικαστήριο δεν δέχθηκε την προσβολή των επίδικων πράξεων, αλλά επειδή δεν εξάντλησε όλα τα περιθώρια προκειμένου να παράσχει στους προσφεύγοντες τη δυνατότητα να υπερασπιστούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, υπό τις δεδομένες περιστάσεις, το εμπρόθεσμο των προσφυγών τους. Άλλως, με αμιγώς δικονομικούς όρους, επειδή επέλεξε να αντιμετωπίσει έναν λόγο απαραδέκτου εφαρμόζοντας το άρθρο 111 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, ενώ όφειλε να εφαρμόσει, κατ' επιταγήν του άρθρου 47 του Χάρτη, το άρθρο 113 του Κανονισμού αυτού.

92. Στο σημείο αυτό, είναι αναγκαίο να επισημάνω ότι το επιχείρημα της ασφάλειας δικαίου, που επικαλέστηκε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 16 των αναιρεσιβαλλόμενων διατάξεών του, προβάλλεται, κατά τη γνώμη μου, αλυσιτελώς. Είναι προφανές ότι η απόρριψη λόγω μη τηρήσεως των δικονομικών προθεσμιών εξυπηρετεί την εγγύηση της ασφάλειας δικαίου, καθώς αποτρέπει το ενδεχόμενο να αμφισβητηθεί ανά πάσα στιγμή το κύρος πράξεων και διατάξεων που παράγουν έννομα αποτελέσματα και, κατά συνέπεια, γεννούν προσδοκίες ή και δικαιώματα σε τρίτους. Εντούτοις, στην περίπτωση μέτρων όπως τα επίδικα, η αρχή της ασφάλειας δικαίου πρέπει να σταθμίζεται σε σχέση και με άλλα συνταγματικά αγαθά και δικαιώματα.

93. Εξάλλου, οφείλω να επιμείνω ότι όταν, σε περιπτώσεις όπως η επίδικη, οι θιγόμενοι υφίστανται τα αποτελέσματα μέτρων που ελήφθησαν με διαδικασία στην οποία οι ίδιοι δεν είχαν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν, πρέπει να «μεγιστοποιούνται» οι ευκαιρίες που παρέχει η έννομη τάξη για τον δικαστικό έλεγχο των μέτρων αυτών. Στις περιπτώσεις αυτές, η ανάδειξη των δικονομικών δυνατοτήτων που επιτρέπουν τον αποτελεσματικό έλεγχο του δικαιώματος προσβάσεως στον εν λόγω έλεγχο καθίσταται επιτακτική, από την άποψη τόσο της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όσο και της νόμιμης ασκήσεως από την Ένωση της εξουσίας της.

ΣΤ. Επί των χειρισμών των δικηγόρων των αναιρεσιόντων στην παρούσα δίκη και των συνεπειών τους στην επίλυση της διαφοράς

94. Τέλος, πρέπει να επισημανθούν ορισμένες περιστάσεις που ανέκυψαν κατά την εξέλιξη της παρούσας δίκης ενώπιον του Δικαστηρίου. Αναμφίβολα, μια μεγαλύτερη επιμέλεια εκ μέρους των αναιρεσιόντων τους οδήγησε να αναπτύξουν πλέον στις αιτήσεις αναιρέσεως τα επιχειρήματα που θεμελιώνουν, κατά την άποψή τους, το εμπρόθεσμο των προσφυγών τους. Και είναι επίσης αληθές ότι, όχι πλέον μια μεγαλύτερη, αλλά η ελάχιστη οφειλόμενη επιμέλεια προς το συμφέρον των εντολών τους έπρεπε να είχε οδηγήσει τους δικηγόρους των αναιρεσιόντων να παραστούν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση που διέταξε το Δικαστήριο στη δίκη αυτή και που δεν πραγματοποιήθηκε εξαιτίας τους. Σε αυτήν θα μπορούσαν να εξηγήσουν στο Δικαστήριο τις περιστάσεις και τους λόγους που δεν κατόρθωσαν να εκθέσουν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

95. Όλα τα ανωτέρω αληθεύουν απολύτως. Οφείλω, όμως, να επιμείνω στην ιδιαιτερότητα των μέτρων που έλαβε το Συμβούλιο κατά των αναιρεσιόντων (μέτρων που περιορίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους), στη διαδικασία θεσπίσεως των μέτρων αυτών (η οποία δεν ήταν δημόσια ούτε παρείχε τη δυνατότητα άμυνας), στο γεγονός ότι η προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ήταν το μόνο μέσο άμυνας που είχαν στη διάθεσή τους οι θιγόμενοι (κατά σαφή παρέκκλιση από το κοινό καθεστώς εγγυήσεων που χαρακτηρίζει ένα κράτος δικαίου) και στην αδυναμία προσωπικής κοινοποίησεως των μέτρων σε όσους, επιπλέον, βρίσκονταν εκτός της Ένωσης και μάλιστα σε κατάσταση την οποία το Συμβούλιο περιέγραψε ως «χαώδη». Όλες αυτές είναι περιστάσεις οι οποίες, αν χωριστά συνιστούν διόλου ευκαταφρόνητες περιπτώσεις βλάβης των δικαιωμάτων και εγγυήσεων που διασφαλίζονται από την Ένωση, συνδυαζόμενες οδήγησαν σε μια ιδιαίτερως λεπτή και κρίσιμη κατάσταση από την άποψη των απαιτήσεων που επιβάλλει η αρχή του κράτους δικαίου.

96. Εν τέλει, αν, αφενός, η απρονοησία των δικηγόρων των αναιρεσιόντων κατά την άσκηση της προσφυγής τους ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, και, αφετέρου, η αδικαιολόγητη απουσία τους από την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου στερούσαν οριστικά τους αναιρεσιόντες από τη δυνατότητα να αμυνθούν έναντι των μέτρων που τους επέβαλε το Συμβούλιο, θα ερχόταν να προστεθεί στις προπεριγραφείσες ιδιαίτερες περιστάσεις και μια επιπλέον τελευταία, η οποία μπορεί οπωσδήποτε να αποφευχθεί.

97. Πράγματι, όπως προανέφερα, οι αναιρεσιόντες παρείχαν με την προσφυγή τους επαρκείς ενδείξεις της ιδιαιτερότητας των επίδικων περιστάσεων ώστε το Γενικό Δικαστήριο να αντιληφθεί ότι τα προσβαλλόμενα μέτρα ενδεχομένως να μην τους είχαν γνωστοποιηθεί ή να μην μπορούσαν να προσβληθούν ουσιαστικά από αυτούς από τον χρόνο της επίσημης δημοσίευσής τους. Λαμβάνοντας υπόψη τη φύση της ενώπιόν του υποθέσεως, το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να επιδείξει στο σημείο αυτό όχι τόσο μεγαλύτερη ή μικρότερη ευελιξία κατά την ερμηνεία των δικονομικών προθεσμιών όσο μεγαλύτερη συνειδητοποίηση των διακυβευόμενων συνταγματικών αρχών, ιδίως της αρχής της ακρόασεως των διαδίκων, και, κατά συνέπεια, να δώσει στους αναιρεσιόντες τη δυνατότητα να δικαιολογήσουν την ανάγκη υπολογισμού της προθεσμίας του άρθρου 263 ΣΛΕΕ με αφετηρία ημερομηνία που δεν θα συνέπιπτε απαραίτητα με την επίσημη δημοσίευση των μέτρων. Θα αρκούσε, προς τούτο, να εξετάσει το ζήτημα του απαραδέκτου της προσφυγής βάσει του άρθρου 113 του Κανονισμού Διαδικασίας.

98. Όσον αφορά την προαναφερθείσα απουσία κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεδομένου ότι είναι αδικαιολόγητη ως συμπεριφορά των δικηγόρων των αναιρεσιόντων, πρέπει να συγχωρεθεί, καθόσον μπορεί να βλάψει σοβαρότατα τα δικαιώματα των τελευταίων. Πράγματι, οι αναιρεσιόντες, ως αποδέκτες μέτρων απαγορεύσεως της ελεύθερης εισόδου τους στο έδαφος της Ένωσης και δεσμεύσεως των κεφαλαίων τους στα κράτη μέλη, δεν θα έπρεπε να υποστούν στον βαθμό αυτόν τις συνέπειες των δικονομικών χειρισμών των δικηγόρων τους, των οποίων τις υπηρεσίες αναμφισβήτητα δεν είναι σε θέση να στερηθούν όπως θα μπορούσε να τις στερηθεί ένας άλλος πολίτης, στην περίπτωση του οποίου δεν θα συνέτρεχαν οι πολύ ιδιαίτερες περιστάσεις που θίγουν τους ίδιους³³. Για τη διασφάλιση μιας δικαστικής προστασίας που θα είναι πράγματι αποτελεσματική, θεωρώ ότι κάποιος που βρίσκεται σε κατάσταση ανάλογη με αυτή των αναιρεσιόντων αξίζει, κατά το δίκαιο, να εξαντληθούν όλες οι δυνατότητες άμυνας που παρέχει η Ένωση. Δυνατότητες οι οποίες, όπως είδαμε, στις περιπτώσεις αυτές είναι πολύ περιορισμένες.

99. Στο σημείο αυτό, πλέον, πρέπει να διευκρινίσουμε με ποιους όρους πρέπει να γίνουν δεκτά τα αιτήματα που προβάλλουν οι αναιρεσιόντες με τις αιτήσεις αναιρέσεως.

100. Κατά την άποψή μου, πρέπει να γίνει δεκτός ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως, ο οποίος αφορά τη στενή ερμηνεία του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, διότι οι αναιρεσιόντες, αν και δεν αναφέρθηκαν εκτενώς στις συνέπειές της ως όφειλαν, αναφέρθηκαν, πάντως, ρητώς στο γεγονός ότι τα περιοριστικά μέτρα δεν τους είχαν κοινοποιηθεί προσωπικά. Αυτό έπρεπε να είναι αρκετό για να αντιληφθεί το Γενικό Δικαστήριο ότι οι προσφυγές δεν ήταν «προδήλως» απαράδεκτες και, ως εκ τούτου, αφού δεν είχε εφαρμογή το άρθρο 111 του Κανονισμού του Διαδικασίας, οι αμφιβολίες που είχε ενδεχομένως για το παραδεκτό των προσφυγών έπρεπε να επιλυθούν διά της εφαρμογής του άρθρου 113 του ίδιου Κανονισμού και, επομένως, κατόπιν ακροάσεως των διαδίκων.

101. Αν ο δεύτερος αυτός λόγος αναιρέσεως γίνει δεκτός, παρέλκει, λογικά, η εξέταση του πρώτου λόγου, διότι ο κατάλληλος από δικονομικής απόψεως χρόνος για να αποφανθεί το Γενικό Δικαστήριο επί της ενδεχόμενης συνδρομής ανωτέρας βίας θα είναι ακριβώς ο χρόνος της αποφάσεως επί του παραδεκτού των προσφυγών, κατόπιν ακροάσεως των διαδίκων.

VI – Επί της οριστικής επιλύσεως της διαφοράς από το Δικαστήριο

102. Σύμφωνα με το άρθρο 61 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, «[ε]άν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου», οπότε μπορεί «είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Γενικό Δικαστήριο για να την κρίνει».

103. Κατά την άποψή μου, το Δικαστήριο δεν μπορεί, εν προκειμένω, να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, με δεδομένο, βεβαίως, ότι η κρινόμενη διαφορά έχει ως μόνο αντικείμενο το απαράδεκτο των προσφυγών κατά των επίδικων μέτρων και, πάντως, σε καμιά περίπτωση τα ίδια τα μέτρα ή τις πράξεις δυνάμει των οποίων θεσπίστηκαν τα επίδικα μέτρα.

104. Το Δικαστήριο θα πρέπει, κατά την άποψή μου, να περιοριστεί στην ακύρωση των διατάξεων περί απαράδεκτου και να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο, προκειμένου αυτό, αφού δώσει στους αναιρεσιόντες και στους λοιπούς διαδίκους τη δυνατότητα να τοποθετηθούν, δυνάμει του άρθρου 113 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, επί του ενδεχόμενου εκπροθέσμου των προσφυγών τους, να αποφανθεί τελικά αν οι προσφυγές ασκήθηκαν παραδεκτώς ή όχι.

³³ — Από μια άποψη, νομίζω ότι μπορεί να αντιπαραβληθεί η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με το δικαίωμα να μη βλάπτεται η υπεράσπιση του πολίτη που επιζητεί έννομη προστασία σε ποινική δίκη εξαιτίας της αμελούς συμπεριφοράς του αυτεπαγγέλτως διορισμένου συνηγόρου του. Αντί άλλων, ΕΔΔΑ, απόφαση Kamasinski κατά Αυστρίας της 19ης Δεκεμβρίου 1989 (προσφυγή αριθ. 9783/82).

105. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο, αφού λάβει υπόψη του τους σχετικούς ισχυρισμούς, θα πρέπει να σταθμίσει όλες τις περιστάσεις της υποθέσεως και, ιδίως, να σταθεί ειδικά στη φύση των επίδικων μέτρων, στη διαδικασία θεσπίσεώς τους, στους διαθέσιμους τρόπους άμυνας απέναντί τους, στον τρόπο και τον χρόνο κατά τον οποίον φαίνεται ότι έγιναν γνωστά στους θιγομένους και, τέλος και κατά κύριο λόγο, στον ελάχιστο χρόνο που μεσολάβησε από την εκπνοή της προθεσμίας του άρθρου 263 ΣΛΕΕ μέχρι την άσκηση των προσφυγών (από τρεις μήνες έως έξι ημέρες, αναλόγως της υποθέσεως).

106. Τέλος, θεωρώ ότι το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα D. Bonie Claverie δεν περιελήφθη στον κατάλογο του παραρτήματος II της αποφάσεως 2010/656/ΚΕΠΠΑ δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι η προσφυγή της κατέστη άνευ αντικειμένου, καθώς μια θετική απόφαση θα μπορούσε ενδεχομένως να της χρησιμεύσει ως τίτλος για την αναζήτηση αποζημιώσεως για τις βλάβες που υπέστη.

VII – Δικαστικά έξοδα

107. Σύμφωνα με το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, προτείνω στο Δικαστήριο να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα.

VIII – Πρόταση

108. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

Να δεχθεί τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως και, κατά συνέπεια:

- 1) Να αναιρέσει τις διατάξεις του Γενικού Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 2011 με τις οποίες απορρίφθηκαν οι προσφυγές T-348/11 έως T-352/11.
- 2) Να αναπέμψει τις υποθέσεις στο Γενικό Δικαστήριο, προκειμένου αυτό να αποφανθεί επί του παραδεκτού των προσφυγών, αφού προηγουμένως ακούσει τους διαδίκους σύμφωνα με το άρθρο 113 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.
- 3) Να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα.